

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

**REKENAARTOEPASSINGSTEGNOLOGIE
OPSIONELE SPOED-/AKKURAATHEIDSVRAAG
FEBRUARIE/MAART 2013**

PUNTE: Nie van toepassing nie

TYD: 5 minute leestyd PLUS 10 minute insleuteltyd PLUS druktyd

Hierdie vraestel bestaan uit 4 bladsye.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

1. Tyd: VYF MINUTE sal vir die LEES van die spoed-/akkuraatheidstekke toegelaat word.

TIEN MINUTE sal vir die INSLEUTEL van die teks toegelaat word.

2. Verstekstellings ('Default settings'):

TAAL	Afrikaans
MEETENHEDE	Sentimeter (cm)
INLYNSTELLING	Links
FONTSOORT EN FONTGROOTTE	Courier New 12 of Courier 12
KANTLYNE	2.54 cm
BLADSYBOSKRIF ('HEADER')/	
BLADSYONDERSKRIF ('FOOTER')	1.27 cm
REËLAFSTAND	1½- ('1.5 lines') of dubbelreëlafstand

3. Voeg 'n bladsyboskrif wat die volgende inligting bevat, in:

RTT Spoed Februarie 2013 (Links in lyn/linksgereg)
Eksamennommer (Regs in lyn/regsgereg)

4. Voorsiening is gemaak vir spoed tot 70 woorde per minuut.
5. Voeg 'n ekstra reëlspasie voor die begin van 'n nuwe paragraaf in.
6. Jy mag nie jou antwoord redigeer nadat die 10-minute-insleuteltyd verstreke is nie.
7. Gebruik jou **eksamennommer** as die lêernaam om jou dokument te stoor. Stoor die lêer as 'Rich Text Format', soos hieronder getoon. Maak 'n drukstuk van jou antwoord en lewer dit by die toesighouer in. Jy mag **slegs EEN drukstuk van hierdie vraag** inlewer.

LET WEL: Toesighouers moet seker maak dat al die kandidate se opsionele spoedvrae op CD vir nasiendoeleindes gestoor word. Drukstukke moet saam met die elektroniese kopieë op die CD ingelewer word.

Sleutel die paragrawe wat volg so vinnig en akkuraat as wat jy kan, in.

[Aangepas en vertaal uit die omgewingsartikel 'Killing Fields' in *Time Magazine*, June 2011]

In teenstelling met sy neef, die olifant, besit die renoster min van die statigheid wat wêreldwye simpatie ontlok. Hy is skaam en ly boonop aan bysiendheid. Hy beïndruk mens glad nie met sy intelligensie nie. Tog het hierdie lywige grassnyers vir millennia mense met hul horings betower. In antieke tye het die Arabiere dolkhewwe daaruit gekerf. Westerse kolonialiste in Asië en Afrika het hul salonne met renosterhoring-trofeë versier en soms asbakkies van die diere se voete gemaak. Dit is egter in Asië waar die beweerde medisinale waarde van renosterhoring dit gesog gemaak het. Antieke tradisionele Chinese medisynetekste beveel aan dat die verpoeierde horing vir kwale soos koors en artritis gebruik word, en hedendaagse praktisyne skryf dit voor vir hoë bloeddruk en selfs kanker.

20 w.p.m.

Die Asiatiese passie vir die renosterhoring was tot onlangs, in die geheel gesien, hanteerbaar. Maar nou, met lande soos China en Viëtnam, wat onlangs deel geraak het van handelsnetwerke wat produkte teen die spoed van weerlig beweeg, hang die lot van die renoster aan 'n draadjie. Hierdie is die verhaal van 'n dier wat bedreig word.

Daar is vyf renosterspesies in die wêreld: twee in Afrika en drie in Asië. Twee van die drie Asiatiese bevolkings, die Sumatra-renoster en Java-renoster, is op die rand van uitwissing. In Suider-Afrika is die storie meer verblydend. In die sestigerjare was daar omtrent eenhonderdduisend Afrika-swartrenosters, maar die bevolking het teen die vroeë negentigerjare tot net tweeduisend-vierhonderd afgeneem. Vandag het die getalle verdubbel tot ongeveer vierduisend-agthonderd – steeds laag, maar dit neig in die regte rigting. Die werklike bewaringsuksesverhaal is die dramatiese herstel van die Afrika-witrenoster. 'n Eeu gelede was daar so min as vyftig lewende diere.

As gevolg van natuurbewaringspogings, hervestiging van die diere na veiliger gebiede en uitgebreide natuurlewetoeflugsoorde het die bevolking gegroei tot ongeveer twintigduisend vandag.

Maar oor die afgelope paar jaar is die nuus uit Afrika baie sleg. Stropery was eers onder beheer, maar nou het dit die hoogte ingeskiet. Alhoewel die huidige stroopvlakke nie hoog genoeg is om die natuurlike bevolkingsgroei van renosters in Suider-Afrika te onderdruk nie, beweeg dit al hoe nader aan breekpunt.

Vandag se onwettige renosterhoringhandel behels nie net die kleinskaalse stroop van 'n verdwaalde dier of twee nie. In plaas daarvan, sê wetstoepassingsamptenare, organiseer internasionale sindikate die winsgewende besigheid. Per gewig kan renosterhoring meer werd wees as goud, en behaal dit tienduisende dollar per kilogram in China of Viëtnam, wat volgens omgewingswaghonde by verre die twee grootste markte vir die onwettige materiaal is. Individuele horings kan maklik vervoer word omdat dit so kompak is.

Die waarde van renosterhoring verduidelik waarom stropers dikwels duur toerusting soos ligte vliegtuie, helikopters, dwelmgewere en nagvisiebrille gebruik om hulle prooi te vind. Wildbewaarders, safarigidse en natuuramptenare in Afrika is gevang omdat hulle hulle besig hou met hierdie handel. 'n Kontinent ver belê Chinese sakebelange in 'n verdagte renosterboerderyskema wat dreig om die internasionale reg te oortree.

Wildsmisdaad word aan 'n hele rits ander kriminele sindikaataktiwiteite gekoppel. Interpol het twee jaar gelede 'n operasie om ivoorsmokkelaars te vang, geloods.

EINDE